

Wyrok z dnia 4 lutego 2008 r.

I PK 218/07

Nabycie emerytury kolejowej z datą wsteczną nie stanowi przeszkody do przyznania emerytowi prawa do świadczeń przejazdowych przewidzianych w ponadzakładowym układzie zbiorowym pracy dla pracowników zatrudnionych przez pracodawców zrzeszonych w związku pracodawców kolejowych.

Przewodniczący SSN Józef Iwulski, Sędziowie: SN Jerzy Kwaśniewski, SA Jolanta Pietrzak (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 4 lutego 2008 r. sprawy z powództwa Kazimierza K. przeciwko PKP Przewozom Regionalnym Spółce z o.o. w W. i Polskim Kolejom Państwowym SA w W. o ustalenie, na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 15 marca 2007 r. [...]

1. u c h y l i ł zaskarżony wyrok i oddalił apelację pozwaney „PKP Przewozy Regionalne” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Białymstoku z dnia 4 grudnia 2006 r. [...];

2. zasądził od pozwaney „PKP Przewozy Regionalne” Spółki z o.o. w W. na rzecz powoda kwotę 210 zł (dwieście dziesięć) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Powód Kazimierz K. zażądał ustalenia, że jako emeryt kolejowy jest uprawniony na podstawie § 86 ust.1 Ponadzakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zatrudnionych przez Pracodawców Zrzeszonych w Związku Pracodawców Kolejowych do kolejowych świadczeń przejazdowych oraz zobowiązania PKP SA do wykupienia mu ich, a PKP „Przewozy Regionalne” do ich sprzedaży i wydania mu dokumentu potwierdzającego posiadanie takiego uprawnienia.

Sąd Rejonowy w Białymstoku wyrokiem z dnia 4 grudnia 2006 r. ustalił, że Kazimierzowi K. przysługuje uprawnienie do skorzystania z ulgi przejazdowej w wysokości 99% w dowolnej klasie przejazdu i pozwana PKP „Przewozy Regionalne” Spółka z o.o. jest zobowiązana do sprzedaży mu tych uprawnień poczynając od 2006 r. Powództwo w stosunku do Polskich Kolei Państwowych SA zostało oddalone.

Powołany wyrok zapadł w następującym stanie faktycznym. W okresie od 15 czerwca 1961 r. do 15 kwietnia 1988 r. powód był zatrudniony w PKP Rejonie Przejazdów Kolejowych w B. Następnym jego pracodawcą było PP P. w G. Od 1 sierpnia 1998 r. powód był uprawniony do ulgi przejazdowej w wysokości 80% jako mąż emerytki kolejowej. Decyzją z 20 lutego 2003 r. ZUS w B. przyznał Kazimierzowi K. na podstawie art.40 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS prawo do emerytury kolejowej od 1 listopada 1999 r. W okresie wcześniejszym Kazimierz K. [...] ubiegał się o ustalenie, że przysługuje mu prawo do ulgowych przejazdów, jednakże na skutek cofnięcia przez niego pozwu postępowanie zostało umorzone postanowieniem z dnia 1 czerwca 2005 r. Zasady wykupu na 2006 r. ulgowych przejazdów dla uprawnionych emerytów i rencistów, którzy nabyli takie świadczenia przed 1 stycznia 2001 r., regulowała łącząca pozwane spółki umowa z 20 grudnia 2005 r. Według jej postanowień PKP SA zamawia na rzecz uprawnionych do przejazdów takie usługi u pozwanej spółki PKP „Przewozy Regionalne”, która ma obowiązek je przyjąć i wykonać.

W uzasadnieniu powołanego wyroku Sąd Rejonowy stwierdził, że interes prawny powoda polega na usunięciu niepewności co do istniejącego stanu prawnego, który łączy go z PKP „Przewozy Regionalne”. Takiego interesu nie ma wobec PKP SA, która uznała co do zasady jego roszczenie. Sąd ten uznał także, że decyzja organu rentowego z 20 lutego 2003 r. wprowadziła pewnego rodzaju fikcję co do daty nabycia przez powoda prawa do emerytury kolejowej, zatem decydujące znaczenie przy ocenie jego prawa do ulgi powinien mieć stan prawny obowiązujący w tej właśnie dacie. Obowiązywało wówczas zarządzenie Nr 77 Zarządu PKP z 20 lipca 1999 r. w sprawie uprawnień pracowników PKP, emerytów i rencistów oraz niektórych członków ich rodzin do przejazdów kolejami. Zgodnie z jego postanowieniami emeryt ma prawo do ulgi w opłacie za przejazd od dnia przyznania mu emerytury. Do tej kategorii osób zostali między innymi zaliczeni ci emeryci, którzy pobierali świadczenie przyznane na podstawie art. 40 ustawy z dnia 17 grudnia

1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. Owo zarządzenie obowiązywało do 30 stycznia 2002 r. Po wejściu w życie nowelizacji ustawy z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów zostały zniesione uprawnienia do bezpłatnych i ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego przewidziane w dotychczasowych przepisach prawa oraz postanowieniach układów zbiorowych pracy. Zasady wykupu ulgowych przejazdów w 2002 r. zostały uregulowane w formie porozumienia przez pracodawców zrzeszonych w Związku Pracodawców Kolejowych. Od 1 stycznia 2003 r. zaczął obowiązywać Ponadzakładowy Układ Zbiorowy Pracy. Na podstawie jego § 86 ust. 1 emeryci i renciści dotychczas uprawnieni do bezpłatnych i ulgowych przejazdów kolejami zachowali to prawo. Ponieważ powód był do tego uprawniony na podstawie § 2 ust. 1 zarządzenia Nr 77, tym samym jest nadal uprawniony.

Wyrokiem z dnia 15 marca 2007 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku zmienił ten wyrok i oddalił powództwo także w stosunku do „PKP Przewozy Regionalne” Spółki z o.o. w W. oraz obciążył powoda obowiązkiem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję. Na podstawie akt emerytalno-rentowych powoda Sąd Okręgowy ustalił, że od 1 lipca 1998 r. był on uprawniony do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy. Dnia 9 września 1999 r. wniósł o przyznanie mu emerytury kolejowej. Decyzją z dnia 21 września 1999 r. ZUS odmówił przyznania mu tego świadczenia ze względu na nieuznanie go za pracownika kolejowego. Następnie decyzją z 13 października 1999 r. przyznano mu od ukończenia 60 lat prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (prawdopodobnie w związku z § 4 pkt 1 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze). Dnia 13 grudnia 2002 r. Kazimierz K. ponowił wnioski o emeryturę kolejową. Na mocy decyzji z dnia 20 lutego 2003 r. powód otrzymał wyrównanie emerytury kolejowej od dnia 1 listopada 1999 r. Nastąpiło to wskutek uznania przez organ rentowy, że odmowa przyznania mu tego świadczenia w 1999 r. była wynikiem jego błędu.

Wobec poczynionych ustaleń Sąd Okręgowy podniósł, że decyzja z 20 lutego 2003 r. jest zwykłym nieporozumieniem i powołując się na obowiązujące uregulowania w zakresie mocy wiążącej decyzji administracyjnych uznał, że nie jest nią związany. Sąd Okręgowy podniósł ponadto, że zgodnie z utrwalonym w orzecznictwie

Trybunału Konstytucyjnego poglądem ochronie podlegają tylko prawa niewadliwie nabyte. W ocenie Sądu Okręgowego emerytura kolejowa na podstawie art. 40 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS przysługuje pracownikom kolejowym spełniającym określone w nim warunki. Za takich pracowników uznano osoby pozostające w stosunku pracy w jednostkach organizacyjnych przedsiębiorstwa Polskie Koleje Państwowe, innych jednostkach organizacyjnych, których pracownicy byli objęci dotychczasowymi przepisami o zaopatrzeniu pracowników kolejowych ich rodzin oraz w podmiotach wydzielonych z PP „PKP” w okresie od 1 września 1999 r. do dnia wpisu spółki „PKP SA” do rejestru handlowego. Tym samym powód, który w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., tj. 1 stycznia 1999 r., nie był pracownikiem kolejowym, nie mógł nabyć prawa do emerytury kolejowej. Takie świadczenie na podstawie art. 11 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz.U. Nr 23, poz. 99) przysługiwało mężczyźnie, który ukończył 60 lat. Ten akt prawny utracił moc na podstawie art. 195 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. Gdyby powód do 1 stycznia 1999 r. ukończył 60 lat to mógłby domagać się przyznania mu emerytury kolejowej według poprzedniego uregulowania prawnego. Jednak ze względu na osiągnięcie tego wieku 15 października 1999 r. było to niemożliwe. Co prawda strona PUZP w jego § 86 ustaliły, że prawo do ulgowych świadczeń przejazdowych mają emeryci, którzy byli uprawnieni do tego przed wejściem w życie Układu ale powód pomimo formalnego nabycia prawa do emerytury kolejowej powinien być traktowany jako osoba nieuprawniona do zniżkowych przejazdów. Konsekwencją bezpodstawnie nabytego prawa nie może być bowiem uzyskanie kolejnego przywileju.

Skargę kasacyjną od tego wyroku wywiódł powód domagając się jego zmiany, przez oddalenie apelacji pozwanego oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, przy uwzględnieniu kosztów dotychczasowego postępowania. Skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie oraz przepisów postępowania, a w szczególności: naruszenie postanowień § 86 Ponadzakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zatrudnionych przez Pracodawców Zrzeszonych w Związku Pracodawców

Kolejowych, zawartego w dniu 2 grudnia 2002 r., obowiązującego od dnia 1 stycznia 2003 r. (w związku z § 1 ust. 3 pkt 2 lit. b i § 2 ust. 1 zarządzenia nr 77 Zarządu PKP z dnia 20 lipca 1999 r. - Biuletyn PKP A Nr 20, poz.75), przez niezasadne przyjęcie, że powód nie spełnia warunków uzyskania prawa do bezpłatnych i ulgowych przejazdów kolejami, określonych w tym paragrafie, w związku z czym nie nabył prawa do ulgowych i bezpłatnych przejazdów kolejami; naruszenie prawa przez błędną wykładnię art. 40 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.), to jest bezpodstawne przyjęcie, że powód w dniu wejścia w życie ustawy o FUS, to jest w dniu 1 stycznia 1999 r., nie był pracownikiem kolejowym i nie mógł nabyć prawa do emerytury kolejowej w sposób legalny, gdyż nie spełniał, zdaniem Sądu drugiej instancji, przesłanek warunkujących uzyskanie prawa do emerytury kolejowej, określonych w tym artykule; naruszenie art. 5 k.c., tj. zasad współżycia społecznego, poprzez przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że błędna pierwotna decyzja organu rentowego z dnia 21 września 1999 r., odmawiająca powodowi przyznania emerytury kolejowej, wydana na podstawie wytycznych ZUS z dnia 8 kwietnia 1999 r. [...], zmieniona następnie decyzją tego samego organu z dnia 20 lutego 2003 r., wydaną na podstawie wytycznych ZUS z dnia 4 października 1999 r. [...], wywołuje negatywne skutki wobec powoda w zakresie jego uprawnień do ulgowych przejazdów kolejami, powodując odmowę przyznania tych świadczeń; naruszenie art. 233 k.p.c., poprzez dokonanie „nie swobodnej, ale dowolnej oceny dowodów, zebranych w sprawie, tj. dokumentów urzędowych decyzji ZUS z dnia 20 lutego 2003 r. o przyznaniu powodowi uprawnień do emerytury kolejowej od dnia 1 listopada 1999 r. oraz pisma urzędowego ZUS z dnia 4 października 1999 r. [...] dokonującego wykładni przepisu art. 40 ustawy o FUS”, co spowodowało wyciągnięcie błędnych wniosków i miało istotny wpływ na treść orzeczenia Sądu drugiej instancji.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana spółka „PKP Przewozy Regionalne” wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się zasadna. Po pierwsze podnieść należy, że słusznie zarzuca skarżący, iż Sąd Okręgowy dokonał błędnej interpretacji art. 40 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, co spowodowało przyjęcie wniosku o bez-

podstawnym przyznaniu powodowi prawa do emerytury kolejowej. Błąd Sądu drugiej instancji polegał na powiązaniu tego przepisu, ustanawiającego prawo do emerytury kolejowej dla pracownika kolejowego urodzonego przed dniem 1 stycznia 1949 r., z art. 42 ustawy, który określa zakres podmiotowy ustawy. Ze sformułowania art. 42, że pracownikami kolejowymi w rozumieniu ustawy są osoby pozostające w stosunku pracy w kolejowych jednostkach organizacyjnych, Sąd drugiej instancji wyprowadził wniosek, że prawo do emerytury z art. 40 ustawy, zwanej „emeryturą kolejową”, nabywają wyłącznie podmioty zdefiniowane jako pracownicy kolejowi. Dał tym wyraz niedopuszczalnej rozszerzającej wykładni przepisu określającego warunki prawa do świadczenia bez odwołania się do innych warunków niż osiągnięcie wieku emerytalnego wynoszącego dla kobiet 55 lat, a dla mężczyzn 60 lat i wykazania stażu ubezpieczeniowego, który ze względu na jasność sformułowania wykładni nie wymagał. Włączając definicję adresatów przepisów ustawy do przepisu ustalającego przesłanki emerytalne, Sąd drugiej instancji uzależnił prawo do emerytury kolejowej od dodatkowego warunku, nie tylko nieprzewidzianego w art. 40 ustawy, lecz także definitywnie usuniętego przez art. 9 pkt 2 lit. a i b ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 36, poz. 206).

Nawiązując do tej zmiany, należy stwierdzić, że w poprzedniej ustawie z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (na której uregulowania Sąd drugiej instancji także się powoływał), w art. 11 ust. 1 pkt 1 i 2, przewidziano pierwotnie prawo do emerytury kolejowej pod warunkiem osiągnięcia wieku emerytalnego w okresie zatrudnienia na kolei lub w okresie równorzędnym z okresem zatrudnienia na kolei albo nie później niż w ciągu 5 lat od ustania tych okresów lub w przypadku osiągnięcia tego wieku po upływie 5 lat od ustania zatrudnienia i braku uprawnienia do kolejowej renty inwalidzkiej lub renty rodzinnej wydłużenie okresu zatrudnienia do 30 lat dla kobiety i 35 lat dla mężczyzny, w tym co najmniej 15 lat zatrudnienia na kolei. Przez zmianę prawa (obowiązującą od dnia 1 stycznia 1990 r.) ustawodawca odstąpił jednak od powiązania czasu osiągnięcia wieku emerytalnego z zatrudnieniem, a w jej wyniku uznał, że prawo do emerytury kolejowej przysługuje wszystkim pracownikom kolejowym, którzy mają wymagany okres zatrudnienia i staż, niezależnie od tego, w jakim czasie po ustaniu zatrudnienia w „kolejowych jednostkach organizacyjnych” lub jednostkach wymienionych w art. 42 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wiek

ten osiągnęły. Analogiczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia z 26 lipca 2007 r., II UK 285/06 (OSNP 2008 nr 17-18, poz. 270).

W świetle poczynionych tu uwag, skoro powód Kazimierz K. legitymował się 27 letnim okresem pracy w PKP, wymaganym okresem składkowym i nieskładkowym i osiągnął wymagany wiek 60 lat, czyli spełnił wszystkie przesłanki przewidziane w art.40 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, to decyzję z dnia 20 lutego 2003 r., której zasadność zakwestionował Sąd drugiej instancji, przyznającą mu prawo do emerytury kolejowej od dnia 1 listopada 1999 r., należy uznać za prawidłową i zgodną z prawem. Powyższe czyni bezzasadnym wniosek Sądu drugiej instancji o bezpodstawnym nabyciu przez powoda prawa do emerytury kolejowej.

Pozostaje zatem do rozważenia, czy okoliczność, że emerytura ta została powodowi przyznana z datą wsteczną ogranicza prawo powoda do nabycia ulgowych świadczeń przejazdowych, jako że strony PUZP w jego § 86 ustaliły, że prawo do tych świadczeń na zasadach określonych w § 68-72, z zastrzeżeniem ust. 2-3, mają emeryci i renciści pobierający emeryturę lub rentę oraz członkowie ich rodzin, którzy byli uprawnieni do bezpłatnych i ulgowych przejazdów kolejami przed dniem wejścia w życie Układu. W tym względzie pozwana spółka „PKP Przewozy Regionalne” opowiada się za odpowiedzią pozytywną, natomiast Sąd drugiej instancji, wbrew pozorom, zdaje się reprezentować stanowisko przeciwne. Wszakże w motywach zaskarżonego wyroku Sąd ten wyraził pogląd, że powód pomimo formalnego nabycia prawa do emerytury kolejowej powinien być traktowany jako osoba nieuprawniona do zniżkowych przejazdów, albowiem konsekwencją bezpodstawnie nabytego prawa nie może być uzyskanie kolejnego przywileju. Podążając dalej tym tokiem rozumowania nasuwa się wniosek, że jeśli prawo do emerytury zostało nabyte prawidłowo to uprawnienie do świadczeń przejazdowych istnieje. Taki wniosek należy uznać za prawidłowy. PUZP dla pracowników zatrudnionych przez Pracodawców Zrzeszonych w Związku Pracodawców Kolejowych wszedł w życie od dnia 1 stycznia 2003 r., natomiast przed tą datą obowiązywało zarządzenie Nr 77 Zarządu PKP z dnia 20 lipca 1999 r. w sprawie uprawnień pracowników PKP emerytów i rencistów oraz niektórych członków ich rodzin do przejazdów kolejami. Zgodnie z jego postanowieniami emeryt miał prawo do ulgi w opłacie za przejazd od dnia przyznania mu emerytury. Do tej kategorii osób zostali między innymi zaliczeni ci emeryci, którzy pobierali świadczenie przyznane na podstawie art. 40 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. W tym stanie rzeczy powód jako osoba,

której przyznano prawo do emerytury kolejowej od dnia 1 listopada 1999 r., i której emeryturę od tej daty wypłacono, był do tego uprawniony na podstawie § 2 ust. 1 zarządzenia Nr 77.

Okoliczność, że na skutek błędu organu rentowego świadczenie emerytalne zostało powodowi przyznane i wypłacone z opóźnieniem nie może przecież powodować uznania go za osobę, która nie pobierała emerytury w rozumieniu § 2 ust. 3 zarządzenia Nr 77, jak wnioskowała pozwana spółka, i wykluczać jego prawa do świadczeń przejazdowych. Dalsza treść przepisu § 2 wyraźnie bowiem wskazuje na to, że prawo do świadczeń przejazdowych nie ustaje w sytuacjach, kiedy osoba uprawniona, co prawda nie pobiera wynagrodzenia ani świadczeń z ubezpieczenia społecznego, ale dzieje się tak z przyczyn usprawiedliwionych. Zatem uznać należy, że przyznanie emerytury kolejowej z datą wsteczną nie sprzeciwia się przyznaniu takiemu emerytowi prawa do świadczeń przejazdowych. Tym samym słusznie uznał Sąd pierwszej instancji, że skoro powód w dacie, od której uzyskał prawo do emerytury, był uprawniony do świadczeń przejazdowych na podstawie § 2 ust. 1 zarządzenia Nr 77, to tym samym zachował to prawo z mocy § 86 PUZP.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na mocy art.398¹⁶ k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i oddalił apelację pozwanej spółki „PKP Przewozy Regionalne”. O kosztach postępowania orzeczono po myśli art. 98 k.p.c.

=====